

Застапувачко-нормативен документ за ментално здравје кај млади

Вовед

Светската здравствена организација го дефинира менталното здравје холистички, како „добростостојба во која единката ги реализира своите потенцијали, може да се справува со нормалните животни стресови, работи продуктивно и придонесува во заедницата“. Менталното здравје е многу повеќе од недостаток на болест; тоа е и добросостојба којашто вклучува капацитет за формирање и одржување на релации, учење, работа, одмор и разонода, како и можност и право на лични одлуки и избори. Добростостојбата и менталното здравје се важна тема кај младите последните неколку години. Менталното здравје ја вклучува емоционалната, психолошката и социјалната добросостојба. Состојбата на менталното здравје на младата индивидуа директно влијае врз секојдневната социјализација, лични односи, професионален развој, образование. Токму затоа е важно да се посветува време за грижа и нега за овој сегмент од личноста.

Национален контекст

Во Република Северна Македонија постојат повеќе закони, стратегии и документи кои во својата содржина фокусот го ставаат на менталното здравје. Законот за ментално здравје¹ (објавен во Службен весник на РМ бр.71 од 08.06.2006 година и дополнет на 02.09.2015 година, објавен во Службен весник на РМ, бр. 150) е донесен во 2005 година, но неговата примена останува ограничена, односно главен фокус става на човековите права на лицата со ментални болести, нивна дијагноза и соодветен третман додека насочувањето кон грижа и нега, превенција од појава на сериозни состојби и ментална хигиена заостанува како приоритет. Исто така постои и Националната стратегија за унапредување на ментално здравје 2018-2025² година во која се нагласува потребата од напуштање на концептот на психијатриската болница како институција на социјална ексклузија, стигматизација и повредување на човековите права и премин кон една осмислена и планирана ментално-здравствена политика и стратегија која го акцентира планот за развој на систем на ментално здравје во заедницата. Стратегијата се фокусира на потребата од развој на систем за заштита на менталното здравје во заедницата, земајќи ги во предвид позитивните меѓународни и домашни искуства. Дополнително, се истакнува примена на други форми на третман, како што се индивидуална и групна психотерапија, работна терапија, рехабилитација и психосоцијална поддршка на поединецот и/или на целото

¹ Службен весник на РМ бр.71, Закон за ментално здравје, 08.06.2006 година

² Министерство за здравство, „Национална стратегија за унапредување на менталното здравје во Република Македонија 2018 - 2025 со Акциски план (септември 2018 - 2025)“

семејство како и други форми, поттикнувајќи комбиниран пристап во менталното здравје. Во стратегијата исто така се нагласува потребата од редефинирање на системот на финансирање на психијатриските институции, со утврдување на нови дијагностички и терапевтски процедури.

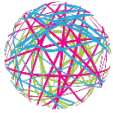
За оваа стратегија е направен Акциски план, но не е направен буџет за имплементација на стратегијата, што значи дека имплементацијата зависи од политичката волја и политичките структури и се менува од година во година. Во Акцискиот план се наведени посебни активности за деца и адолесценти, со што се адресира потребата за индивидуализиран пристап на мерки за менталното здравје кај младите, што е од особена важност, имајќи на ум дека истражувањата покажуваат загрижувачки податоци за состојбата со менталното здравје кај младите.

Според истражување на Филозофскиот факултет од 2021 година³, најголемите предизвици поврзани со менталното здравје и младите се: депресија (64%), стрес (55%), анксиозност (58%), самоубиства (56%) и општо грижа и нега за ментално здравје (67%). Поделени по возрасни групи, топ 5 предизвици кај младите помеѓу 15-19 години се: самоубиство (66%), депресија (65%), анксиозност (58%), грижа и нега за ментално здравје и стрес (58%), стрес (55%), кај младите од 20-24 години се: грижа и нега за ментално здравје (66%), депресија (61%), анксиозност (60%), стрес (57%), самоубиство (55%), а кај младите на возраст од 25-29 години се: грижа и нега за ментално здравје (71%), депресија (65%), анксиозност (56%), самоубиство (54%) и стрес (53%).

Само 27% од младите во Македонија сметаат дека перцепцијата за нив во општеството е позитивна. Дополнително, 50% од испитаниците не бараат помош бидејќи се чувствуваат засрамени, 47% не бараат помош поради трошоците за истата, 47% сметаат дека нивните проблеми не се доволно големи, 47% не сакаат да бидат осудувани, 45% се исплашени од тоа што може да се случи, додека пак 39% не знаат со кого да зборуваат. Се претпоставува дека само околу 20% од младите го добиваат соодветниот третман навремено, според публикација⁴ на Младите Можат од 2022 година. Имајќи на ум дека во нашата земја јавни институции кои нудат медицински-здравствени услуги за ментално здравје на деца и млади се: Завод за ментално здравје на деца и млади (амбулантско-диспанзерска служба на деца) во рамки на ЈЗУ Здравствен дом Скопје, Служба за ментално здравје на деца и млади во рамки на Клиничка болница во Битола и Оддел за детска и адолесцентна психијатрија при УК за Психијатрија Скопје (болнички третман на млади до 18год), евидентно е дека постоечките механизми со своите

³Проф. д-р Софија Арнаудова, „Младите и менталното здравје“, Филозофски факултет Скопје - УКИМ, 2021 година

⁴Здружение на граѓани Младите Можат, „Документ за јавни политики: Грижа за менталното здравје на млади“, февруари 2022 година

капацитети не може да одговорат на потребите и предизвиците кои младите ги имаат во оваа област од нивниот живот.

Препораки

Отсуството на конкретни мерки и активности насочени кон менталното здравје кај младите е очигледно, имајќи ги на ум податоците кои се добиени од истражувањето на Филозофскиот факултет. Малиот број на сервиси кои функционираат како и нивната сериозност и фактот дека се во склоп на установи од здравствената заштита претставува дополнителна стигма за искористување од страна на младите лица. Затоа потребно е да се:

- Креира буџет за имплементација на Стратегијата за унапредување на ментално здравје, со цел да се воспостават предвидените сервиси за ментално здравје кај млади лица
- Измени Законот за ментално здравје, со цел дополнувања насочени кон ментална хигиена, превенција, едукација и грижа за менталното здравје
- Унапреди квалитетот на постоечките услуги за ментално здравје кај млади (охрабрување на училишните психолози да работат повеќе со ученици а помалку административна и техничка работа, обезбедување годишни средства за Младинските центри да нудат психо-социјална поддршка за млади, унапредување на веќе постоечките сервиси за ментално здравје во склоп на здравствените установи)
- Развијат канали на соработка помеѓу матични доктори со институции под МТСП, МОН и МВР и дефинирање на протоколи за комуникација, пријавување и постапување при состојби на семејно насилство, врсничко насилство, злоупотреба на супстанции, интернет зависност, рани знаци на бихејвиорални и ментални нарушувања кај млади лица
- Дополни Законот за здравствена заштита со цел опфаќање на психолошко-терапевтски услуги во задолжителното здравствено осигурување
- Отворат Центри за ментално здравје за деца и млади во сите регионални центри во Македонија: во кои ќе функционираат мултидисциплинарни тимови составени од психијатар за деца и адолесценти, психолог, дефектолог, медицинска сестра и социјален работник
- Отварат центри за бесплатно психолошко советување при универзитетите.

Национален младински совет
на Македонија

ул. Вељко Влаховиќ 7/1-1, 1000 Скопје

+389 78 350 531

info@nms.org.mk

[/NMSMKD](#)

[@NMSmkd](#)

Изработено од:

Здружение на граѓани Младите можат

Национален младински совет на Македонија